

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Живко Димитров Жеков
на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор”
в област на висше образование 1. Педагогически науки
Професионално направление 1.2 Педагогика, Научна специалност Специална педагогика

Тема на дисертационния труд: „Оценка на двигателните умения при ученици с дислексия на развитието”

Автор: Харитини Христодулос

Петриду

Научен ръководител: проф. д.пс.н Нели Василева

Предложеният ми за становище дисертационен труд е посветен на интересен проблем с определено значение за теорията и практиката на специалната педагогика. Дислексията е едно от често срещаните разстройства в развитието, което е обект на множество изследвания. Хетерогенният характер на нарушението и разнообразните му прояви затрудняват неговото точно идентифициране. Това разстройство се характеризира с постоянни трудности при придобиването на основни академични умения по писане, четене, математика или други ежедневни дейности. Двигателните дефицити започват да се появяват в ранна детска възраст - по-специално в баланса и стойката, а в допълнение засягат и фините двигателни умения. Множеството изследвания доказват, че незадоволителното двигателно развитие на децата има връзка и по-късни когнитивни дефицити.

Дисертационният труд представя актуална проблематика с ясно изразено ниво на социална значимост. В него се откроява личното авторово пристрастие към проблема. Трудът е в обем от 225 стандартни страници, от които 154 стр. основен текст. Включва увод, три глави, заключение, приноси и литература от 916 заглавия. Резултатите от изследването са онагледени с 51 таблици и 14 фигури. Видът и обемът съответстват на изискванията за подобен тип разработки. С оглед спецификата на темата дисертацията е добре структурирана.

В уводната част на дисертационния труд авторът представя актуалността на проблема, който изследва, а именно навременната оценка на двигателните умения при ученици с дислексия на развитието, което предполага важни изводи относно развитието на децата с дислексия, посещаващи училище.

Авторът насочва вниманието ни към факта, че проучванията в тази посока са значително малко, като основно са фокусирани към децата с двигателни нарушения и с хиперактивност и дефицит на вниманието. Оценката на

двигателното развитие при децата с дислексия може да послужи като основа за създаването на по-ефективни програми за обучение.

Първа глава на дисертационния труд „Теоретичен обзор“ е представена в шест параграфа.

В раздел 1.1. Исторически преглед на трудностите в ученето и дислексията се проследяват хронологично различните подходи към трудностите в четенето, очертаващи прехода от медико-биологична към психолого-педагогическа и лингвистична насоченост на изследванията. Отбелязва се, че през последните години същите се изместват от невропсихологичния подход към анализа на нарушението, предвид голямата хетерогенност на дислексичната популация по отношение на комбинация и тежест на симптомите.

Специално място в прегледа е отделено на фонологичната теория като една от водещите при интерпретация на дислексията. Сред големия брой цитирани теории са също: Теория на бързата слухова преработка, Теория за магноцелуларния дефицит, Церебеларна теория и др. Подчертава се, че в резултат от мултидисциплинарния подход към дислексията, големият брой термини и определения затрудняват извеждането на строги диагностични критерии и класификации.

В параграф 1.2 *Развитие*, докторантът представя двигателното развитие като многофакторен и сложен процес, който започва след 8 гестационна седмица. Акцентира се върху факта, че двигателните проблеми, които стартират в ранна детска възраст, се запазват и в зряла възраст без възможност за пълна компенсация. Изяснява се връзката на двигателното, когнитивното и емоционалното развитие, както и отражението на двигателните умения върху качеството на живот на децата. Представена е и подробна класификация на категориите двигателни умения и различията в двигателното развитие между половете. Изнасят се данни за регистрирани дефицити в двигателните функции при ученици с дислексия.

Втора глава е посветена на методологията на изследването. Коректно се описват целта на изследването, неговите граници и ограничения, изследователските и статистическите хипотези. Задачите (статистическите хипотези) са в пряка връзка с целта на изследването.

Формулираните от докторанта две хипотези са ясни и конкретни. Независимо, че са представени по-скоро като твърдения, те предполагат развитие и доказване на авторовата теза.

Общата цел „да се оцени степента на двигателно развитие на ученици с дислексия от Република Гърция“ е детайлизирана в три подцели: а) сравнение на постиженията и регистриране на разликите в двигателното представяне на деца с

и без дислексия на една и съща възраст; б) определяне ефекта на пола върху двигателните показатели на децата от двете групи; в) определяне степента на влияние на дислексията върху двигателното развитие.

Изследването е проведено с ученици с дислексия и ученици в норма от пети клас на държавни начални училища на Източна Македония - Тракия (Комотини). Учениците с дислексия са диагностицирани в Центъра за диференциална диагностика и подкрепа (Center for Differential Diagnosis, Diagnosis and Support - C.D.D.D.S.) или от Държавен медико-педагогически център, като са изключени тези с неврологични или други проблеми. Двигателните способности на участниците са оценени с пълната форма на второ издание на теста за двигателни умения на Bruininks-Oseretsky (Bruininks - Oseretsky Test of Motor Proficiency - BOT-2). Диагностичният материал в теста е напълно адекватен на целта на изследването.

Прави чест на докторанта фактът, че оценката е извършена лично от него и индивидуално с всяко от децата.

Трета глава „Анализ на резултатите от изследването“ включва седем параграфа. Представя се контингентът на участниците в изследването - 82 деца на възраст между 10 и 11 години. 30 деца са с диагноза за дислексия и представляват експерименталната група (ЕГ), а останалите 52 деца са от типичната популация и представляват контролна група (КГ). При провеждане на изследването е спазена цялата законова процедура на Министерството на образованието на Република Гърция.

Методиката на изследването е подробно описана и дава пълна яснота за извършените от докторанта действия и тяхната последователност. Подробно са представени процедурата на провеждане и критериите за оценка на резултатите. Приложеният тестов метод е стандартизиран за Република Гърция и се използва за оценка на двигателното развитие (груби и фини двигателни умения) при деца и младежи на възраст от 4 години до 22 години.

В отделен параграф са изложени резултатите от много подробния статистически анализ, извършен с помощта на IBM SPSS 24. Приложена е дескриптивна статистика за записване на средните резултати между двете групи (контролна група - КГ и дислексична (експериментална) група - ЕГ) и между пола. Преди началото на статистическите анализи е проверено нормалното разпределение на всяка зависима променлива. За целта е използван тестът на Shapiro-Wilk за проверка на нормалното разпределение, предвид малката извадка от изследвани лица ($N \leq 50$). При някои от задачите е използвана параметрична и непараметрична статистика. Приложен е двустранен t-test за независими извадки и двустранен анализ на теста на ранг-сума на Mann-Whitney. Използвани са също

Chi-square χ^2 - test и Fisher's Exact Test. За всички статистически тестове е прието алфа ниво от .05.

Анализът е подкрепен с голям брой диаграми и таблици, а основните му акценти целят проверка на формулираните хипотези.

В резултат от изследваните с 8 подтеста 4 области на двигателно развитие (състояние) с 8 подтеста за установяване на общото двигателно развитие учениците с дислексия показват по-ниски резултати в сравнение с контролната група. Необходимо е да отбележим, че в три от областите: фин контрол на ръцете, координация на ръцете, сила и издръжливост, представянето на децата с дислексия е в границите на нормите за ВОТ-2.

Значително по-ниски резултати (извън нормативните граници) при учениците от ЕГ се регистрират при подтеста за фин контрол на ръцете. Същите могат да се обяснят с характерните за дислексията дефицити в зрителната памет и зрително-пространствените способности както и с комбиниране на дислексията с други развитийни нарушения (например, дефицит на внимание). Причините за слабо представяне могат да имат връзка и с редукция на времето за развитие на фини двигателни умения във връзка с въвеждането на новите технологии в образованието. Интересни са данните за по-ниско представяне по задачите за координация на тялото, което при децата с дислексия е извън нормативните рамки. За разлика от координацията, показателите за сила и издръжливост са в границите на възрастовата норма.

Заключението на докторанта визира, че учениците с дислексия показват променливи резултати в развитието на двигателните способности. Постиженията им при задачите за фини моторни умения по теста ВОТ-2 са по-високи от тези за общи двигателни умения. Поради тази причина диагнозата изисква паралелно изследване на двата вида двигателни функции. Формулираните от докторанта изводи са коректно изведени и обективно следват резултатите от подробната статистическа обработка на експерименталните данни.

Изказвам категоричното си мнение, че обсъжданата проблематика и получените резултати имат безспорна теоретична и практическа стойност както за специалната педагогика и логопедията, така и за методиката на физическото възпитание и спорт в началното училище.

Изведените приноси на дисертационния труд на Харитини Петриду са ясно формулирани и отразяват неговата научно-практическа стойност. Като най-важни сред тях бих посочил:

Приноси с научен характер:

Изведени са водещи параметри за нарушения в двигателното развитие, специфично обвързани с дислексичния синдром.

Приноси с приложен характер:

1. Получените дефицити в двигателното развитие могат да се превърнат в основата за разработване на диагностични и терапевтични модели за въздействие при ученици с дислексия и други невроразвитийни нарушения.

2. Аprobацията на ВОТ-2 тест за двигателна оценка доказва неговата валидност и практическа приложимост при работа с ученици с дислексия.

Докторантът представя завидна публикационна активност за млад учен. Представени са 4 публикации, които популяризират резултатите от дисертационното изследване, а така също други 5 публикации в областта на специалната педагогика и 2 книги.

Авторефератът (в обем от 72 стр.) отговаря на изискванията за обобщено представяне на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

По своята актуалност и изпълнение дисертационният труд на Харитини Петриду „Оценка на двигателните умения при ученици с дислексия на развитието” е добре планирана научна разработка с важни научно-приложни резултати по актуален за теорията и практиката проблем. Докторантката показва добри умения за самостоятелно и коректно провеждане на научно изследване и интерпретация на резултатите.

Като цяло дисертационният труд отговаря на всички изисквания за придобиване на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика - Специална педагогика.

Положителното ми отношение към научната и практическа стойност на дисертационен труд е основание убедено да предложа на уважаемото Научното жури да даде положителен вот и присъди на Харитини Петриду образователната и научна степен „ДОКТОР” в професионално направление 1.2. Педагогика - Специална педагогика.

17.09.2021 г.

Изготвил становището:

гр. Варна

доц. д-р Живко Жеков: